

них цільових науково-технічних програм потребує вдосконалення організації їхнього фінансування; застосування заходів щодо поліпшення якості їхнього формування; створення гнучкої системи управління ДЦНТП протягом усього періоду реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Боровиков П.* Энергетика и государственный бюджет: от затратного бюджетирования к программно-целевому // www.intalev.ua/index.php?id.
2. *Стефанин А. Л.* Мировой опыт применения программно-целевого подхода в научно-технической сфере // *Новости науки и технологий.* – 2008. – № 3.
3. *Райзберг Б. А., Лобко А. Г.* Программно-целевое планирование и управление. – М.: Инфра-М, 2002.
4. Программно-целевой метод в планировании / А. Г. Фолотов,

- В. Л. Томбовцев, Б. В. Люберенц и др. – М.: Наука, 1982. – 150с.
5. *Тульчинська С. О.* Программно-цільовий метод державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності // http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/16.pdf
6. *Велентейчик Т. М.* Досвід використання програмно-цільових методів у науково-технічній сфері // *Сучасна наука та технології: від фундаментальних досліджень до комерціалізації результатів НДДКР: матеріали міжнародної наук.-практ. конф.* – К.: Фенікс, 2010. – С. 275–277.
7. *Швайка Л. А.* Державне регулювання економіки: підруч. – К.: Знання, 2008. – 219 с.
8. Проведення моніторингу результативності сектору наукових досліджень і розробок: Звіт про науково-дослідну роботу (заключний) / Український інститут науково-технічної і економічної інформації Міністерства освіти і науки України (№ ОК 0209U010732). – К., 2009. – 159 с.

УДК 339.924 : 332.14

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

І. Г. Бабець, канд. екон. наук

Постановка проблеми. Зниження темпів економічного зростання внаслідок фінансово-економічної кризи в поєднанні з інституційною неспроможністю місцевих органів влади вирішувати проблеми міжнародного (транскордонного) співробітництва зумовлюють актуальність запровадження нових, більш ефективних форм зовнішньоекономічної співпраці на регіональному рівні. Зважаючи на посилення ролі регіонів як суб'єкта міжнародних відносин унаслідок розширення кордонів ЄС і нові умови залучення західних областей України до участі в Європейській Програмі сусідства і партнерства (2007–2013 рр.), перспективним напрямом реалізації євроінтеграційної стратегії нашої країни вважаємо міжрегіональне співробітництво. Така форма міжнародної міжрегіональної співпраці відрізняється від існуючих тим, що базується на посиленні галузевої спрямованості транскордонних і транснаціональних проектів і залученні до їхньої реалізації не лише прикордонних областей України, а й тих, що не мають спільного кордону з країнами ЄС.

Успішна реалізація моделі міжрегіонального

співробітництва можлива лише за умов ефективного використання інноваційного потенціалу, що є основою міжнародної конкурентоспроможності регіону. З позицій економічної безпеки рівень розвитку науково-технічної сфери й інноваційна активність суб'єктів господарювання визначають стан не лише науково-технологічної, але й зовнішньоекономічної безпеки регіону і держави. Тому посилення науково-технологічної складової міжнародного співробітництва, зокрема на регіональному рівні, є важливим чинником побудови економіки «знань» і забезпечення структурної інтеграції нашої країни до ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних учених досліджуються проблеми зміцнення економічної безпеки держави, зокрема її зовнішньоекономічної складової. Так, В. Мунтіян аналізує тенденції розвитку вітчизняної зовнішньої торгівлі і визначає «розвиток торговельно-економічних відносин України з країнами СНД одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики, який доповнює процес досягнення стратегічних зовнішньополітичних цілей щодо європейської інтеграції нашої країни» [1, с.265]. До параметричних характеристик економічної безпеки в реалізації експортної стратегії України поряд з індикаторами зовнішньоторгівельної безпеки економісти включають такий індикатор технологічної безпеки, як частка середньо- і високотехнологічних товарів у сукупному експорті [2, с.8–9].

Методики оцінки рівня економічної безпеки регіо-

ну містять у собі, як правило, показники зміни рівня відкритості економіки і залежності від імпорту стратегічних ресурсів [3, с.90; 4, с.64–65], а науково-технологічна складова зовнішньоекономічної діяльності авторами вказаних підходів до уваги не береться. Досліджуючи проблеми формування економічної безпеки глобалізованого регіону й особливості її забезпечення в зовнішньоекономічній сфері, Л. Яремко пропонує використовувати для оцінки рівня безпеки зовнішньоекономічних зв'язків систему показників залежності регіональної економіки від окремих видів міжнародної економічної діяльності (коефіцієнти експортної/імпортної, технологічної, фінансової залежності), причому коефіцієнт технологічної залежності визначається як частка іноземних технологій у загальній кількості застосованих технологій [5, с.106–110].

Існуючі підходи до оцінки зовнішньоекономічної безпеки регіону дають змогу визначити рівень відкритості економіки і ступінь залежності від імпорту (експорту) товарів і послуг. Проте якісні характеристики зовнішньоекономічної діяльності, зумовлені розвитком науково-технічного потенціалу, залишаються поза увагою, що не дає змоги визначити повною мірою всі загрози економічній безпеці регіону, які виникають у процесі міжнародного співробітництва.

Мета стаття – обґрунтування заходів щодо посилення науково-технологічної компоненти зовнішньоекономічної безпеки регіону в процесі активізації міжнародного співробітництва регіонів України в умовах євроінтеграції. Відповідно до мети сформулюємо такі завдання: оцінка впливу показників інноваційної діяльності і наукомісткості зовнішньої торгівлі регіонів України на рівень їхньої технологічної залежності; розробка напрямів активізації і зміцнення науково-технічного потенціалу регіонів на основі поглиблення міжрегіонального співробітництва.

Виклад основного матеріалу. У «Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України» передбачено низку індикаторів стану зовнішньоекономічної безпеки (частка імпорту у внутрішньому споживанні держави; частка імпорту продовольства у внутрішньому споживанні держави; питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі; питома вага сировинного і низького ступеня переробки експорту (промисловості) у загальному обсязі експорту товарів; коефіцієнт покриття імпорту експортом; відношення обсягу експорту/імпорту до ВВП [6]). На нашу думку, існуючу методику доцільно доповнити індикаторами, що враховують науково-технологічну компоненту міжнародного співробітництва, зокрема: частка високотехнологічної продукції в експорті; частка високотехнологічної продукції в імпорті; частка відправленої на експорт інноваційної продукції в загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції; коефіцієнт технологічної залежності.

Для визначення частки високотехнологічної продукції в експорті/імпорті застосуємо підхід, відповідно до якого в країнах ЄС враховуються обсяги торгівлі товарами аерокосмічної, хімічної, машинобудівної, фармацевтичної промисловості, офісною технікою, електричними машинами, електронним обладнанням, устаткуванням і науковими приладами [7, с.5]. Згідно з класифікацією товарів, що використовується для статистичного обліку зовнішньої торгівлі України, у торгівлю високотехнологічними товарами включимо продукцію хімічної і пов'язаних з нею галузей промисловості (VI група); механічне обладнання, машини і механізми, електрообладнання та їхні частини, пристрої для записування або відтворення зображення і звуку (XVI група); аеронавігаційні або космічні апарати (88 підгрупа); прилади і апарати (90 підгрупа). Для проведення дослідження також використаємо показник частки реалізованої на експорт інноваційної продукції в загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, який подається у статистичних збірниках про інноваційну діяльність, які випускаються обласними управліннями статистики.

На відміну від коефіцієнта залежності регіону від технологічного обміну, який пропонується Л. Яремко для оцінки ступеня залежності регіонального розвитку від іноземних технологій і розраховується як відношення вартості реалізованих за кордон технологій до вартості придбаних за кордоном технологій [5, с.108], пропонований нами коефіцієнт технологічної залежності обчислюємо як відношення обсягів імпорту високотехнологічних товарів до обсягів експорту таких товарів. Це надасть можливість якісно оцінити зовнішню торгівлю і визначити ступінь загрози через її неефективну структуру для економіки регіону.

На основі результатів розрахунку показників науково-технологічної компоненти зовнішньоекономічної безпеки регіонів України в 2009 р. (рис. 1) можна зробити припущення, що на ступінь технологічної залежності регіону впливає рівень наукомісткості зовнішньої торгівлі, який визначається високотехнологічністю експорту (імпорту) і обсягами реалізованої за межі України інноваційної продукції. Як видно з рисунку, у тих регіонах, де показник частки експортованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції є досить високим (АР Крим – 74,9%; Закарпатська область – 98,4; Запорізька область – 85,8; Миколаївська область – 71,2%), коефіцієнт технологічної залежності знаходиться на безпечному рівні (менше одиниці) і становить відповідно 0,24; 0,84; 0,39; 0,49.

У регіонах, де спостерігається низький рівень високотехнологічності зовнішньої торгівлі, коефіцієнт технологічної залежності в декілька разів перевищує граничне значення. Наприклад, частка високотехнологічної продукції в експорті Вінницької області – 1,48%;

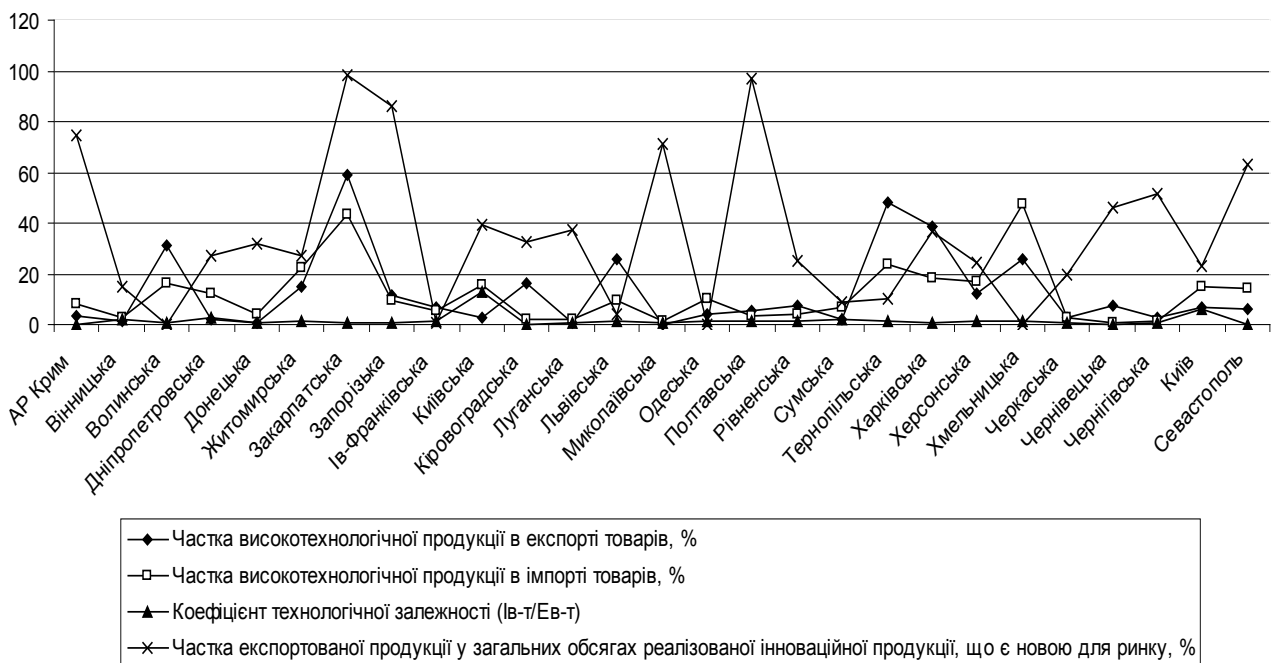

Рис. 1. Показники науково-технологічної складової зовнішньоекономічної безпеки регіонів України*

Київської – 2,9; м. Києва – 7,1% при низьких обсягах експортованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції зумовлює досить високі значення коефіцієнта технологічної залежності – 2,04; 13,2; 5,86 відповідно.

З метою виявлення взаємозв'язку між коефіцієнтом технологічної залежності і вказаними вище показниками науково-технологічної складової зовнішньоекономічної безпеки проведемо багатфакторний регресійний аналіз. Для врахування впливу на рівень технологічної залежності регіонів показників, які характеризують їхній науково-технологічний розвиток, у базу даних для аналізу додамо такі показники: частка підприємств, які впроваджували інновації; частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції; кількість упроваджених нових технологічних процесів; кількість освоєних нових видів техніки; обсяги фінансування науково-технічних робіт у розрахунку на одного науково-технічного працівника.

Результати панельної регресії за показниками зовнішньоторговельної та інноваційної діяльності регіонів України в 2009 р. показали позитивний вплив на коефіцієнт технологічної залежності частки підприємств, які впроваджували інновації, і частки високотехнологічної продукції в імпорті товарів (1). Показники статистичної значимості $R=0,74$ і $R^2=0,49$ підтверджують зв'язок між незалежними змінними і залежною змінною (K_t), а F-критерій Фішера – міцність цих зв'язків.

$$K_t = -1,79 + 0,42x_2 - 0,73x_4 + 0,98x_5, \quad (1)$$

$R=0,74$; $R^2=0,49$; коефіцієнт Дарбіна-Уотсона=1,96; F-критерій Фішера (3,23)=9,36,

де K_t – коефіцієнт технологічної залежності; x_2 – частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств (%); x_4 – частка високотехнологічної продукції в експорті товарів (%); x_5 – частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів (%).

Коефіцієнт технологічної залежності є дестимулятором рівня зовнішньоекономічної безпеки, оскільки його зростання свідчить про посилення загрози економічній безпеці. Отже, зробимо висновок про те, що збільшення кількості інноваційно активних підприємств, як і обсягів імпорту високотехнологічної продукції, призводить до зростання технологічної залежності регіонів. Це певною мірою можна пояснити тим, що вітчизняні підприємства впроваджують переважно імпортні технології, закупають машини і устаткування за кордоном.

Зниженню технологічної залежності регіонів, як видно з наведеного рівняння, сприяє збільшення високотехнологічної продукції в експорті товарів. Вплив частки інноваційної продукції, відправленої на експорт, у загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції й інших показників інноваційної діяльності (частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції; кількість упроваджених нових технологічних процесів; кількість освоєних нових видів техніки; обсяги фінансування

*Розраховано автором за даними головних управлінь статистики в регіонах України.

науково-технічних робіт у розрахунку на одного науково-технічного працівника) виявився статистично не значимим. Це дозволяє припустити, що вітчизняні регіони неефективно використовують інноваційний потенціал для поліпшення структури промислового виробництва, збільшення рівня наукомісткості продукції та високотехнологічності експорту і посилення на цій основі зовнішньоекономічної безпеки.

За допомогою методу огортаючих даних DEA проведемо оцінювання ефективності використання інноваційного потенціалу для формування науково-технологічної компоненти міжнародного співробітництва вітчизняними регіонами в 2009 р. Як «вхід» використаємо такі показники: частка підприємств,

які впроваджували інновації; кількість упроваджених нових технологічних процесів; частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової; кількість освоєних нових видів техніки; обсяги фінансування науково-технічних робіт у розрахунку на одного науково-технічного працівника; частка експортованої продукції в загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку. Для характеристики «виходу» використаємо показники частки високотехнологічної продукції в експорті регіону і валового регіонального продукту (ВРП) на одну особу.

За результатами DEA-аналізу виділено три групи регіонів (рис. 2). У першій – регіони з високою ефективністю використання інноваційного потенціалу

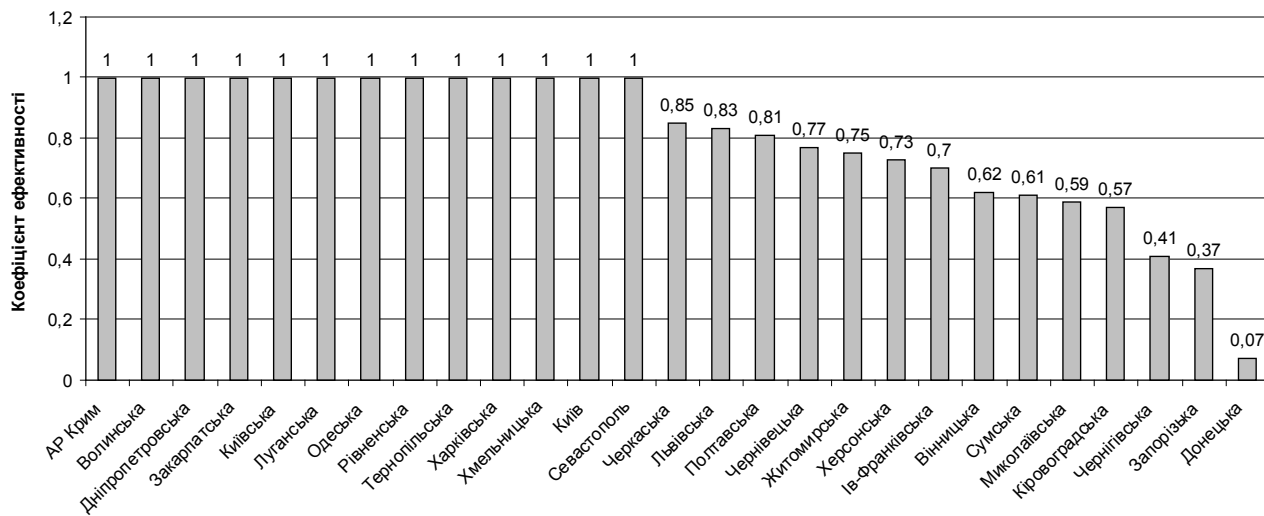

Рис.2. Ефективність використання інноваційного потенціалу для забезпечення високотехнологічного експорту регіонами України в 2009 р.

(коефіцієнт ефективності $k_e=1$), що є основою для забезпечення необхідного рівня зовнішньоекономічної безпеки. Проте лише в Закарпатській і Тернопільській областях частка високотехнологічної продукції в експорті товарів знаходиться на рівні, що відповідає вимогам економічної безпеки (58,7 і 48,1% відповідно). Для інших регіонів, де цей показник є набагато нижчим (Дніпропетровська – 1,9%; Київська – 2,9; Луганська – 0,8% області), враховуючи ефективне використання інноваційного потенціалу, необхідно розробляти і запроваджувати спеціальні інструменти поліпшення структури зовнішньої торгівлі.

Друга група включає в себе регіони з середнім рівнем ефективності використання інноваційного потенціалу, що не повною мірою забезпечує формування науково-технологічної складової зовнішньоекономічної безпеки (коефіцієнт ефективності – 0,75 – 0,99). Для окремих регіонів цієї групи характерною є відносно висока частка високотехнологічної продукції в експорті (Львівська – 25,5, Житомирська – 15,1%), що свідчить про їхню конкурентоспроможність на

міжнародних ринках. У цих регіонах відзначимо наявність резерву для підвищення рівня зовнішньоекономічної безпеки на основі максимізації ефекту від використання науково-технічних ресурсів. Отже, там необхідно підвищувати наукомісткість експорту на основі запровадження нових раціональних форм міжнародного співробітництва, які насамперед забезпечать активізацію науково-технічної діяльності й ефективне використання інноваційного потенціалу (наприклад, реалізація спільних науково-технічних проектів у межах програм ЄС, створення науково-технічних парків і інкубаторів).

У регіонах третьої групи (коефіцієнт ефективності нижчий ніж 0,75) низький рівень ефективності використання інноваційного потенціалу свідчить про те, що він не став основою економічного розвитку регіону і практично не задіяний у процесі формування економічної безпеки. Незважаючи на досить високі показники науково-технічної й інноваційної діяльності, в окремих регіонах цієї групи частка високотехнологічної продукції в експорті залишається

низькою, зокрема у таких областях, %: Запорізькій – 11; Донецькій – 0,6; Миколаївській – 0,03. Причому Запорізька область посідає третє місце серед регіонів України за кількістю впроваджених нових технологічних процесів (134) і часткою експортованої продукції в загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції (85,5%), а Миколаївська – друге місце за обсягами фінансування науково-технічних робіт на одного науково-технічного працівника (123,1 тис. грн). На нашу думку, така ситуація зумовлена тим, що розробка і впровадження інновацій у вказаних регіонах переважно відбувається в галузях, продукція яких не належить до високотехнологічної. Можливість зміцнення зовнішньоекономічної безпеки вбачаємо в залученні вказаних регіонів до міжнародних науково-технічних проектів за підтримки програм ЄС, які сприятимуть підвищенню ефективності використання інноваційного потенціалу як основи розвитку високотехнологічних галузей.

Висновки

Вагомими причинами посилення загрози економічній безпеці регіонів України є погіршення структури зовнішньої торгівлі і зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зарубіжних ринках унаслідок неефективного використання інноваційного потенціалу і відсутності міцної науково-технічної основи міжнародного співробітництва. В умовах поглиблення євроінтеграції активне міжрегіональне співробітництво України з країнами ЄС вважаємо перспективним напрямом зміцнення зовнішньоекономічної безпеки вітчизняних регіонів. Проте взаємовигідна участь регіонів у програмах європейського сусідства і партнерства і забезпечення їхнього міжнародного співробітництва відповідно до критеріїв зовнішньоекономічної безпеки можливі лише за умови максимізації ефекту від використання внутрішніх ресурсів, зокрема інноваційного потенціалу.

Окремі області України (Донецька, Запорізька) мають досить потужний інноваційний потенціал, який використовується неефективно, але за умови запровадження нових інструментів зовнішньоекономічної політики в межах моделі структурної інтеграції ці регіони зможуть за рахунок інтенсифікації внутрішніх резервів зміцнити економічну безпеку. У той же час інші вітчизняні регіони, незважаючи на відносно високу ефективність використання інноваційного потенціалу, мають нераціональну структуру експорту. Тому для них перспективним напрямом посилення науково-технологічної компоненти зовнішньоекономічної безпеки є поглиблення міжрегіонального співробітництва в науково-технічній сфері з метою використання інноваційного потенціалу інших областей України. При цьому в межах міжрегіонального співробітництва з європейськими країнами внутрішні національні зв'язки областей України розширюються до міжнародних і передбачають реалізацію спільних

інноваційних проектів за підтримки структурних фондів ЄС, обмін науково-технічними розробками як між вітчизняними регіонами, так і з європейськими країнами.

Активізація міжрегіонального співробітництва в науково-технічній сфері є одним з напрямів реалізації моделі структурної інтеграції України до ЄС, що передбачає поглиблення співпраці в окремих галузях і секторах економіки і поступове удосконалення інституціонального базису. Зміцнення науково-технологічної складової зовнішньоекономічної безпеки регіонів має відбуватися на основі:

- посилення потенціалу міжнародної науково-технічної співпраці через залучення центральних і східних регіонів поряд із західними (транскордонними) регіонами України до реалізації спільних європейських проектів;
- підвищення рівня конкурентоспроможності окремих сфер і галузей економіки регіонів, що беруть участь у проєктах транскордонного співробітництва, через поглиблення міжрегіональної співпраці в середині країни;
- розробки регіональних програм міжнародного співробітництва з визначенням конкурентних переваг регіонів і пріоритетних напрямів співпраці як основи розробки міжнародних проектів, що сприяє концентрації фінансових, матеріальних, науково-технологічних, трудових ресурсів і їхньому ефективному використанню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мунтіян В. І. Безпека зовнішньоекономічної діяльності України / В. І. Мунтіян // Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення: Праці II наук.-практ. семінару з міжнар. участю, 21-22 жовтня 2010 р., м. Київ / відпов. ред. Письменний Є. М., Караєва Н. В. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2010. – С. 260–268.
2. Венцковський Д. Ю. Експортна стратегія України в системі забезпечення економічної безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави (економічні науки)» / Д. Ю. Венцковський. – К., 2010. – 20 с.
3. Моделювання економічної безпеки : держава, регіон, підприємство : монографія / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін. / за ред. Гейця В.М. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – 240 с.
4. Герасимчук З. В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення : монографія / З. В. Герасимчук, Н. С. Вавдіук. – Луцьк: Надтир'я, 2006. – 244 с.
5. Яремко Л. А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект: монографія / Л. А. Яремко. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.
6. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджена Наказом Міністерства економіки України від 02 березня 2007 р. № 60 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expert-ua.info/document/archivepa/law5xwqoi/index.htm>.
7. Tomas Meri. China passes the EU in High-tech exports // Science and technology. Statistics in focus. – Luxembourg: European Communities, 2009.

УДК 332.122

ФОНД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА ПІДТРИМКУ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

С. М. Бугай, канд. екон. наук,

В. Б. Головинська,

А. Є. Слівак, канд. екон. наук

Постановка проблеми. Державна регіональна політика є невід'ємною складовою політики держави стосовно організації території країни відповідно до уявлень, які сформувались у її керівництва щодо поточних і перспективних цілей суспільного розвитку.

Отже, з методологічної точки зору регіональна політика включає в себе: державну регіональну політику; соціально-економічну політику внутрішньо регіонального розвитку. Остання є адекватною поняттю «політика соціально-економічного розвитку регіону» і розробляється на основі державної регіональної політики, виходячи з її принципів і базових засад.

Регіональна економічна політика охоплює такі складові:

- бюджетна і податкова політика;
- планування, прогнозування соціально-економічних процесів у регіоні;
- створення і реалізація цільових програм;
- використання природних ресурсів і управління власністю регіону;
- розміщення продуктивних сил;
- реструктуризація економіки регіонів;
- розвиток регіональних виробничо-технологічних комплексів;
- контрольно-аналітична діяльність;
- інформаційне забезпечення. [1].

За наявності великого різноманіття формулювань цілей регіональної політики в основному вони стосуються досягнення компромісу між прагненням до більшої економічної ефективності і підтриманням соціальної справедливості в питаннях територіального розвитку. Нерідко цілі регіональної політики формуються в контексті зменшення нерівності в ступенях економічного і соціального розвитку регіонів країни.

Економіка країн Західної Європи успішно розвива-

ється, виходячи з концепції регіоналізації управління, згідно з якою центральні органи влади формують лише загальні макроекономічні умови, необхідні для забезпечення довгострокової економічної стратегії розвитку держави. Багаторічний досвід США, Німеччини, Франції й інших країн ЄС свідчить про ефективність розширення прав регіонів у сфері економічного, адміністративного і правового регулювання економічних процесів.

У регулюванні економічного і соціального розвитку в країнах Європейського Союзу вдало використовується практика надання таких ефективних інструментів фінансової допомоги проблемним (депресивним) територіям, як гранти, пільгові кредити і податкові пільги.

Як свідчить зарубіжний досвід, зазначені вище форми надання допомоги проблемним (депресивним) територіям є більш прийнятними в застосуванні до приватних компаній і значно менше до територій взагалі. Фінансові гранти, наприклад, надаються державою на безоплатній основі на нове будівництво та імпортування потужностей.

За існуючою практикою компанія в різних регіонах Європи може розраховувати на компенсацію 25–73% вартості проекту.

Нині в країнах ЄС спостерігається тенденція до поступового зміщення орієнтирів у питанні державного регулювання. Якщо раніше гранти надавалися переважно великим підприємствам, то за останні роки – в основному малим і середнім компаніям. Також спостерігається зміщення акценту у фінансуванні в різних сферах економічної діяльності – від промислового виробництва до сектору надання послуг.

Розробленість проблеми. Аналіз реальної практики управління розвитком регіонів дає змогу зробити обґрунтований висновок стосовно тенденції до по-